

VEČBESEDNI ENODELNI VEZNIKI V PRAVOPISU IN RABI

Marta Kocjan - Barle

Uvod

Namen prispevka je opozoriti na terminološko neenotno in gradivno pomanjkljivo predstavitev večbesednih enodelnih veznikov v priročnikih¹ ter prikazati njihovo sestavo, da bi lahko pravopisna pravila in slovarska gesla, povezana s stavo vejice, izboljšali. Tudi uvrstitev nekaterih netipičnih vezniških zvez v zadnji *Slovenski pravopis* (dalje °SP 2003), npr. *še ko, že ko, šele ko, tako pa, kakor koli*, terja premislek o tem, kaj podobnega manjka, kaj je kot iztočnica odveč in kako različna vezniška sredstva² predstaviti v okviru slovarskih gesel – kot podiztočnico ali pa samo z zgledi. Verjetno se bo o tem še odločalo, saj v *Sodobnem pravopisnem priročniku* (Dobrovoljc in Jakop 2011) ni primernih zgledov za večbesedne veznike, čeprav je na problematiko na str. 102–103 in 197 opozorjeno.

1 Izrazje

Izraz »večbesedni enodelni vezniki« – za npr. *kljub temu da, medtem ko* – je povzet iz Toporišičeve *Slovenske slovnice* (Toporišič 2000: 427), v kateri je mogoče najti tudi sopomenski izraz »vezniške zveze« (Toporišič 2000: 428, 431–433).³ V skladu s poimenovanjem drugih besednih vrst, npr. samostalniška beseda, je v njej naslov poglavja »Vezniška beseda«,⁴ v razlagi pa pojasnilo, da so to »vezniki, oziralni in vprašalni zaimki (samostalniški, pridevniški, prislovni – imenujemo jih sovezniki⁵) ter nekateri členki (npr. vprašalni *ali*)« (Toporišič 2000: 426); enak izraz je uporabljen tudi v °SP 2003 (§ 327 in 328).

1 Primerjav z obravnavo v °SSKJ 2000, razen izjemoma, ni, saj je slovnično-pravopisni pogled na besedne vrste v njem nastal pred *Slovensko slovnico* (Toporišič 1976) in SP 2001.

2 Tu puščamo ob strani druge besedne in polstavčne zveze v vlogi vezniškega sredstva, npr. *ali bolje, po drugi strani* (prim. 3.5), *ali drugače povedano*.

3 Na več drugih mestih jih Toporišič imenuje preprosto vezniki.

4 Na neenotno poimenovanje enobesednih veznikov naj le opozorimo. Npr. *kadar* in *kolikor* sta v SS (Toporišič 2000: 641) in °SSKJ 2000 veznika, v °SP 2003 ima **kādar** oznako »ozir. čas. prisl. zaim. ponavljanja«, **kólikor**³ pa »ozir. mer. prisl. zaim.«.

5 V SS (Toporišič 2000: 426) so sovezniki »oziralni in vprašalni zaimki (samostalniški, pridevniški, prislovni [...]) ter nekateri členki«.

V *Enciklopediji slovenskega jezika* (Toporišič 1992: 345) in pravopisnih pravilih so omenjeni »večbesedni vezniki«,⁶ v pravilih tudi »vezniški izrazi« (°SP 2003: § 329), med oznakami za različne vrste veznikov pa je v *Krajšavah in slovskih oznakah* (°SP 2003: XII) mogoče najti vez. zv. za »vezniško zvezo«, uporabljeno kot oznako tudi v slovskem delu pravopisa;⁷ tako označenih je 22 večbesednih veznikov (in 5 dvodelnih). Starejše je poimenovanje »sestavljene vezniki« (Bajec 1955: 43; Gradišnik 1957: 44–45; Šolar 1957: 22; SP 1962: 86–87), uporabljeno tudi v novejšem času kot »sestavljene enodelni vezniki« (Gorjanc 1998: 370). V *Slovarju slovenskih členkov* (Žele 2014; dalje SSČ) je na povezavo členkov (npr. češ) s podrednimi vezniki (npr. da) opozorjeno z oznako v zvezi z in ponazorjeno z zgledom.

V članku so obravnavani večbesedni enodelni vezniki,⁸ na kratko imenovani večbesedni vezniki, in druga vezniška sredstva, ki bi utegnili dobiti ali izgubiti ta status. Razlikovati moramo med njimi in t. i. kopičenjem veznikov (Toporišič 2000: 429)⁹ oz. med »dve[ma] vezniški[ma] besed[ama]« (°SP 2003 § 327), npr. *da če, da kdor, da potem ko*, ter zvezo prirednega veznika *in* + podrednega veznika (ta uvaja odvisnik), ki sledita nadrednemu/glavnemu stavku, odvisniku pa potem sledi še en nadredni/glavni stavek.¹⁰

Na več mestih sta uporabljena izraza desnosmerna in levosmerna vejica – uvedel ju je Korošec (2003: 247) –, ki »bolje zajemata okoliščino, da skladijska vejica zaznamuje čisto določeno skladijsko razmerje«. Na kratko: levosmerno pišemo za stavčnimi prilastki, odvisniki ipd. ter vrinjenim stavkom, desnosmerno pa pred vezniki, sovezniki ipd. (prim. Korošec 2003: 252).¹¹

6 V *Slovarčku jezikoslovnih izrazov* (°SP 2003 § 1135) je **večbesedni veznik** definiran kot »veznik iz več besed«, tako kot v *Enciklopediji slovenskega jezika* (Toporišič 1992: 345). Izraz uporabljajo tudi drugi (mdr. Lengar Verovnik 2012: 32; Kalin Golob 2000: 46–47; Hribar 2003: 37), medtem ko Korošec (2003: 259 idr.) uporablja izraz »dvobesedni veznik«.

7 V SS (Toporišič 2000: 431) piše, da se »vezniške zveze« sestojijo iz dveh (ali več) delov, ki sta (so) ali že sama (sami) v tipičnem medsebojnem razmerju ali pa to razmerje določa veznik. En del vezniške zveze je jedro, drugi (naslednji) del pa spremljevalec vezniške zveze.«

8 Dvodelni so omenjeni samo v povezavi z enodelnimi vezniki (prim. 3.2.2).

9 Iz zgledov je mogoče razbrati, da gre za dva veznika, npr. *da če*, ali veznik in soveznik, npr. *da kdor*, ne pa za »tri«, kot je navedeno, ampak za podredni veznik *da* + večbesedni veznik, npr. *da kljub temu da*, ali kako drugo kombinacijo, npr. *kot pa da, da ne da*.

10 Pravilo v °SP 2003 v § 328 ima takšno zvezo za »priredni in podredni veznik pred vmesnim odvisnikom«. Temu upravičeno nasprotuje Korošec (2003: 254): »Bistvo tipa z desnosmerno vejico pred *in* + podrednimi vezniki *ker, ko, če, da*, členki *naj* itd., torej *in ker, in ko, in če, in da, in naj*, je v tem, da zajema tristavčne povedi, v katerih je priredna zveza med prvim, neodvisnim stavkom in podredjem, ki je zveza odvisnika (včasih eliptičnega, kot je v zgledu »votlina«) [in] glavnega stavka – v tem in samo v tem zaporedju.« V tej zvezi so povsod navedeni samo enobesedni podredni vezniki, večbesedni, npr. *in medtem ko*, ki ima v FidiPLUS 1693 zadetkov, ali druga vezniška sredstva, npr. *in kadar, in odkar, in kjer, in več ko*, pa ne. Zgradba tovrstnega tristavčja je takale: nadredni stavek/glavni stavek + desnosmerna vejica + *in* + enobesedni/večbesedni enodelni/dvodelni podredni (so) veznik (torej kateri koli, ki uvaja odvisnike) + odvisnik + levosmerna vejica + nadredni/glavni stavek. Značilno za tovrstno zgradbo je, da jo lahko spremenimo v dve povedi: prva je glavni stavek s končnim ločilom; drugo uvaja veznik *In*, ki mu sledijo x-odvisnik + levosmerna vejica + nadredni/glavni stavek.

11 Levosmerno vejico narekuje odvisnik: *Nekoč ko sem bil na vrsti za akcijo, sva s sotovarišem padla v nemško zasedo in po naključju ostala živa.* (Delo 2005, NB), desnosmerno vejico narekuje podredni veznik, ki uvaja odvisnik: *Igralec mora igro končati tako, da zadene v polje.*

2 Večbesedni vezniki v eSP 2003 in SS (Toporišič 2000)

V preglednici so zbrani večbesedni vezniki, omenjeni v eSP 2003 (§ 329, 355 in 576) in SS (Toporišič 2000: 427–428; 432–433; 643). Zanima nas, v kakšni vlogi se pojavljajo v slovarskem delu pravopisa: kot samostojne iztočnice, podiztočnice, v zgledih ali pa jih, čeprav so omenjeni v pravilih in slovnici, v pravopisnem slovarju sploh ni.

V eSP 2003		V SS (Toporišič 2000)
Pravila	Slovar (oznaka vez. zv.)	
	Iztočnica (22)	
<i>brž ko; kljub temu da; medtem ko; potem ko; še ko; tako da (tako, da); toliko da</i>	<i>brž ko; kljub temu da; medtem ko; potem ko; še ko; tako da; toliko da</i>	<i>brž ko; kljub temu da; medtem ko; potem ko; še ko; * tako da; toliko da</i>
<i>šele ko</i>	<i>šele ko</i>	–
<i>prej ko</i>	<i>prej ko</i>	<i>prej, ko</i> (napaka, str. 433); <i>prej ko</i> (str. 641)
<i>manj ko</i>	–	–
–	<i>samo da</i>	<i>samo da</i>
–	<i>navzlic temu da; sedaj ko; tačas ko; takoj ko; tako kakor; tako kot; tako pa; takrat ko; zatem ko</i>	–
–	<i>od kod; od koder</i>	<i>od koder</i>
–	<i>kakor koli</i>	–
	Podiztočnica	
<i>namesto da</i>	<i>namesto da</i>	<i>namesto da; namesto tega da</i>
<i>češ da</i>	<i>češ da</i>	<i>češ da</i>
	Zgled	
<i>zato ker; zato, ker; zato da</i>	<i>(zato) ker, zato (ker), (zato) da, zato da</i>	<i>zato ker; zato, ker; zato da; za to, da</i>
<i>in sicer, in to</i>	<i>in sicer, in to</i>	<i>in sicer, in to</i>
–	<i>kot da; kakor da; ko da</i>	<i>kot da; kakor da; ko da</i>
–	<i>ne da</i>	<i>ne da</i>
–	<i>do koder</i>	<i>do koder</i>
–	<i>kjer (koli); kadar (koli)</i>	<i>kjer (koli); kadar (koli)</i>
	Ni zgledov	
<i>s tem da</i>	–	<i>s tem da (s tem, da)</i>
<i>to je</i>	–	<i>to se pravi; to je; tj.**</i>
<i>npr.</i>	–	<i>npr.,** na primer</i>
<i>vtem ko</i>	–	–
<i>posebno ko; zlasti če</i>	–	–
–	<i>(kakor hitro kot sopomenka pri čim¹)</i>	<i>kakor hitro</i>
–	<i>(razen če v zgledu)</i>	<i>le da, razen ko</i>
–	–	<i>že ko</i>
–	–	<i>pred tem ko; predtem ko</i>

Preglednica 1: Status večbesednih enodelnih veznikov v slovarju eSP 2003.

* Med večbesednimi vezniki sta pri časovnem prislovnem odvisniku navedena tudi zveza podrednega veznika in členka *ko že* ter zgled, v katerem je med njima pomožnik *je*, tj. »ko je že« (Toporišič 2000: 641).

** Iztočnici sta samo kot okrajšavi.

2.1 Sestava večbesednih enodelnih veznikov v °SP 2003 in SS (Toporišič 2000)

Prva sestavina večbesednih veznikov je v preglednici besednovrstno poimenovana tako, kot je v obeh priročnikih. Izjema je *medtem*, ki je v nasprotju s *potem*, *zatem* in *predtem* – vsi so časovni prislovi – v °SP 2003 označena kot čas. prisl. zaim., tu je prislov. Večina jih ima kot neprvo sestavino »pravi«¹² podredni veznik.

V zasnovo preglednice ne sodijo stavčnozvezni (*to*) *se pravi*¹³ ter *to* je in *tj*.

Prva sestavina	Večbesedni veznik
veznik	<i>kakor da, kot da, ko da</i> _{knj pog} <i>in sicer, in to</i> <i>kakor hitro, ko že,* kakor koli**</i>
prislov: – časovni – vzročni, namerni ... – merni, načinovni	<i>medtem ko, potem ko, zatem ko, predtem ko, vtem ko, tačas ko, takoj ko, sedaj ko, takrat ko, brž ko</i> <i>zato ker, zato da</i> <i>posebno ko, prej ko, manj ko</i>
prislovni zaimek	<i>tako da, tako kakor, tako kot, toliko da</i>
členek	<i>samo da, le da, še ko, šele ko, že ko, zlasti če, razen ko, češ da, ne da, komaj da, tako pa</i>
predlog	<i>kljub temu da, navzlic temu da, namesto tega da</i> <i>namesto da</i> <i>od kod, od koder, do koder</i> <i>s tem da</i> <i>na primer/npr.</i>

Preglednica 2: Razvrstitev večbesednih veznikov iz °SP 2003 in SS (Toporišič 2000) glede na prvo sestavino.

* Različnih zvez podredni veznik/soveznik + členek je veliko. Desnosmerno vejico tako ali tako narekuje podredni veznik, zato se s takšnimi zvezami ni treba posebej ukvarjati.

** Sem je uvrščen, ker ima oznako »vez. zv.«.

3 Skupine večbesednih veznikov glede na prvo sestavino

Takšno uvrščanje v skupine se zdi smiselno zato, ker mnogi pišočji ne obvladajo skladnje, veznik (ali prva sestavina večbesednega veznika) pa je navadno signal, na katerega so pozorni pri stavi vejice.

3.1 Prva sestavina je veznik

V SS (Toporišič 2000: 642) so *kot da, kakor da* in *ko da* »primerjalni vezniki«, ki uvajajo primerjalni odvisnik; v °SP 2003 niso iztočnice, ampak so uporabljeni le v zgledih, in sicer *kot*

¹² Izraz »pravi vezniki« je uporabljen v *Novi slovenski skladnji* (Toporišič 1982: 333).

¹³ V SSČ (Žele 2014) je *se pravi* členek.

da in *kakor da* pri vezniku **da** z opisno oznako v primerjalnih odvisnikih, *ko da* pa pri vezniku **ko**, označen z v primerjalnih (odvisnikih). V FidiPLUS je v položaju vejica pred večbesednim veznikom naslednje število zadetkov:

- ▷ ..., *kot da* – 49.953,
- ▷ ..., *kakor da* – 9470 in
- ▷ ..., *ko da* – 601 zadetkov.

Še kar pogosto se rabita tudi:

- ▷ ..., *kot če* – 6833 in
- ▷ ..., *kakor če* – 766 zadetkov, ki ju v °SP 2003 ni niti v zgledih.¹⁴

Vprašanje je, zakaj jih nihče ne navaja med večbesednimi vezniki in zakaj v °SP 2003 nimajo oznake vez. zv.

3.1.1 Tip *in sicer, in to*

V °SP 2003 § 355 sta omenjena med »vezniki tipa [...], *to je, npr., kakor*«. Kalin Golobova (2000: 38) in Lengar Verovnikova (2012: 32) ju imata za večbesedni veznik, Gorjanc (1998: 382) *in sicer* omenja pri frazeologiziranih konektorjih *to je, se pravi* in *na primer*, Toporišič (2000: 432; 441) ima oba za veznik, navaja pa ju tudi med »vezniškimi sredstvi« (2000: 600), Želetova (2014: 61–62) ima v geslu **sicèr** tudi zvezo *in sicer* (»dopolnjuje, pojasnjuje prej povedano«), v geslu **in** pa zvezi *in sicer, in to*, v katerih členek *in* skupaj s členkom *sicer* in zaimkom *to* »uvaja dopolnjevanje, pojasnjevanje prej povedanega«. ¹⁵ Korošec (2003: 259–260) opozarja še na zveze *in tudi, pa tudi, kakor tudi* in *kot tudi*,¹⁶ torej zveze veznika in členka. Če bi mu sledili, potem bi lahko to skupino še razširili z drugimi zvezami veznikov *in, pa* ter različnih členkov, npr. *in tako*,¹⁷ *in vendar, pa vendar*,¹⁸ *pa kljub temu*, vendar v teh primerih o stavi vejice odločata že sama veznika *in, pa*, ki sta lahko protivna in posledična – pospremljena z desnosmerno vejico – že sama po sebi, lahko pa bi opozorili tudi na njuno stopnjevalnost¹⁹ zaradi

14 V °SSKJ 2000 je med zgledi za »primerjalne odvisne stavke« pri vezniku **kakor** naveden zgled *v vrt ne prideš drugače, kakor če preplezaš zid* brez oznake »v zvezi s če« – v nasprotju z oznako »v zvezi z da«, ki spremlja zgled *s kakor da*.

15 Na podlagi obeh gesel lahko sklepamo, da je *in sicer* dvobesedni členek v vlogi vezniškega sredstva.

16 Opozarja na njihovo stopnjevalnost in potrebo po drugačni ureditvi pravopisnih pravil (stava vejice pred temi »dvobesednimi vezniki«).

17 V SSČ (Žele 2014) je v geslu **takó** pri zgledu za *in tako* razloženo, da »uvaja vzročno-posledično razmerje«, naveden pa je zgled z vejico pred *in tako*: *Bil je nekaj let brez redne službe, in tako se je odločil za samostojno podjetništvo*, v geslu **in** pri zgledu *Mlad, in tako pokvarjen* pa, da »uvaja nepričakovano nasprotje«.

18 V SSČ (Žele 2014) je **pa vendar** členek, *in (vendar)* je rabljen v zgledu v geslu **in**, ravno tako *in tudi*, le da tu brez desnosmerne vejice.

19 Korošec (2003: 259–260) pravi, da opuščanje desnosmerne vejice kaže »na ostro motnjo, če vejice pred stopnjevalnim *pa tudi* ni«, in navaja mdr. zgled *Prizadeti v neurju potrebujejo denar, material pa tudi hrano* (Delo 1989; naslov). Svojo trditev utemeljuje takole: »Še več, v zvezi s členkom *tudi*[,] lahko celo

členkov. Upravičena je Koroščeva pripomba o *kakor tudi* in *kot tudi*, saj *kot* in *kakor* zahtevata desnosmerno vejico *le*, če uvajata odvisnik z izraženo glagolsko obliko in v zvezah primerjalnih *kot/kakor* + *na primer* (gl. 3.1.2).

Pozorni bi morali biti tudi na besedni zvezi *in potem*, *in nato*. V SSČ (Žele 2014) je **potém** članek (»povezovalni dodajalni«), v °SP 2003 je *potem* prislov in članek, *nato* pa samo prislov. Toporišič (2000: 431) pravi, da *nato* – ima ga za kazalni časovni prislov – ni veznik in da moramo uporabiti še *in*, *pa* (»torej *in nato* ali *nato pa*«), če hočemo stavka povezati z veznikom. Na stavo vejice ni opozorjeno.

Zveza *in to* je po sestavi članek *in* + kazalni zaimek *to* posebna;²⁰ v FidiPLUS se pojavlja pogosto (... , *in to* – 41.181 zadetkov).

Toporišič (2000: 431) omenja, da so »zveze *kot in zato*« »[p]oseben problem« in navaja zgled brez vejice, hkrati pa trdi, da »*in* v takih primerih nekako samo poudarja posledico«. Dejstvo je, da je veznik **in** v °SP 2003 označen tudi kot *prir. protiv. vez.*, z vejico pred seboj, *poud. in prir. posled. vez.* – brez opisne oznake z vejico pred seboj, čeprav v zgledu je –, zato bi bilo vendarle treba dodati zgled z *in zato*²¹ z neobvezno desnosmerno vejico, npr. *Sezona bo dolga in težka, in zato je dobro, da imamo dovolj igralcev[.]* (po FidiPLUS), čeprav je v tem primeru vejica možna zaradi slabe družljivosti osebkov (prim. °SP 2003, § 321).

Za večbesedne veznike bi torej lahko imeli *in sicer* (lahko tudi kot dvobesedni članek v vlogi vezniškega sredstva), *in to*,²² *kot tudi* in *kakor tudi*,²³ saj kažejo na razliko med logičnim razmerjem, ki ga uvajajo na eni strani enobesedni vezniki *in*,²⁴ *kot* in *kakor*, na drugi pa večbesedni vezniki.

vezalni *in* dela stopnjevalnost, deloma vključuje nizko stopnjo pričakovanosti nasproti prejšnji enoti, npr.: (42) *Prišli so oče, mati in tudi stric.*«

20 »Pri vezniku *in to* moramo biti pazljivi, da ga ne zamenjamo z zvezo vezalnega veznika *in* ter kazalnega *to*, ki je le naveznik na vsebino prvega stavka ('kaže nazaj')[.]« (Lengar Verovnik 2012: 32) oz. ima »anaforično funkcijo« (Gorjanc 1998: 371). Vendar to samo po sebi še nič ne pove o stavi vejice, saj je lahko *in* v takšni zvezi protivni ali posledični, npr. »napadli so prvi, in to je velik minus za nas« (°SSKJ 2000: geslo **minus**).

21 Ne v °SP 2003 ne v SSČ (Žele 2014) **zató** ni članek, **potém** pa je članek v obeh.

22 Lengar Verovnikova (2012: 32) omenja, da jo je ob prebiranju sodb začudilo, da »se vejica skoraj nikoli ni pojavila pred večbesednima veznikoma **in sicer** ter **in to**, ki sta ena redkih res brezizjemnih signalov za postavitev vejice«. V FidiPLUS je zgledov brez vejice pred *in sicer* 10.393.

23 »Lahko se šteje za stopnjevanje, kakršno je v dvodelnem **tako – kakor**, vendar brez kazalnika za stopnjevanje, tj. **tako**[.]« [...] Ker tega kazalnika v prvem delu ni, mora – sicer bistveno šibkejše – stopnjevalnost, naslonjeno na vezalnost, določiti vejica pred **kot/kakor tudi**[.]« (Korošec 2003: 259–260.)

24 V to skupino ne moremo uvrstiti zveze protivnega veznika *in* + nikalnega članka *ne* – v FidiPLUS je 10.703 zadetkov z desno-, lahko tudi levosmerno vejico –, saj jo v stavku ustrezno nadomešča nikalna oblika glagola.

3.1.2 Tip kot na primer

V †SP 2003 (§ 355) je *npr.* naštet med vezniki, v SS (Toporišič 2000: 600) so *npr., na primer* in *kot npr.* vezniška sredstva. Če upoštevamo SSČ (Žele 2014), v katerem je **na primer** članek, potem sta *kot na primer/kot npr.* in *kakor na primer/kakor npr.* večbesedna veznika, sestavljena iz veznika in članka. V rabi so te zveze pogoste, v pravopisnem slovarju †SP 2003 pa jih ni, ravno tako ne v †SSKJ 2000. Po zadetkih v FidiPLUS sklepamo, da ima v teh položajih kaka polovica pišočių težave s stavljenjem vejice. Seveda je treba upoštevati tudi to, da so med njimi lahko zgledi z besedno zvezo ozirnih *kot/kakor + predložne zveze na primer/npr.*, pred katero desnosmerne vejice ne pišemo, npr. *Te zgodbe so mračne in v svoji mračnosti sugestivne kot npr. Tisnikarjeve slike* (Nova beseda).

Veznik + dvobesedni članek	Število zadetkov	Veznik + okrajšani dvobesedni članek	Število zadetkov
... <i>kot na primer</i>	2783	... <i>kot npr.</i>	1313
..., <i>kot na primer</i>	4298	..., <i>kot npr.</i>	1483
... <i>kakor na primer</i>	112	... <i>kakor npr.</i>	42
..., <i>kakor na primer</i>	114	..., <i>kakor npr.</i>	40

Preglednica 3: Večbesedna veznika *kot na primer/kot npr.* in *kakor na primer/kakor npr.* v FidiPLUS.

3.1.3 Tip kakor hitro

V SS (Toporišič 2000: 427) je omenjen med večbesednimi enodelnimi vezniki. V †SP 2003 ga najdemo kot sopomenko pri zaimku **čim** in vezniški zvezi **tóliko da**. V rabi je tudi kot prvi del dvodelne vezniške zveze, npr. *kakor hitro – že*.

3.1.4 Tip kakor koli

V †SP 2003 ima iztočnica **kàkor kóli**² oznako *vez. zv.* Zakaj je druge podobne, npr. *kjer koli, kadar koli, kakor koli* – prislovne zaimenske zveze, ki so vse tudi sovezniki –, nimajo? V SS (Toporišič 2000: 641) je med »vezniškimi besedami« poleg *kadar* naveden *kadar koli*. Samo zato, ker je *kakor* tudi veznik, *kjer* in *kadar* pa le prislovna zaimka? Vsi ti povezujejo nadredni in odvisni stavek, zato bi zadoščalo, da bi jih ponazorili z zgledi, tako kot to velja za enobesedne soveznike, npr. *kjer, kamor*.

3.2 Prva sestavina je prislov

3.2.1 Večbesedni vezniki iz časovnih prislovov in podrednega veznika

Iz skupine tovrstnih zvez iz †SP 2003 in SS (Toporišič 2000), tj. *brž ko, sedaj ko, takoj ko, takrat ko, prej ko*, manjkajo po sestavi podobne iztočnice *tedaj ko, zdaj ko*²⁵ in *ravno ko*. Vse prve

25 V †SP 2003 sta v neskladju tudi oznaki iztočnic **sedaj** »čas. prisl.« in **zdaj** »kaz. čas. prisl. zaim.«.

sestavine teh večbesednih veznikov so v °SP 2003 časovni prislovi (o sklopljenih gl. 3.2.3), razen *tedaj* z oznako čas. prisl. zaim. in *zdaj* z oznako oz. kaz. čas. prisl. zaim. Večbesedni veznik *precej ko* je zastarel.

Pregled v korpusu FidaPLUS kaže, da se te zveze rabijo bodisi kot večbesedni vezniki (med prislovom in veznikom ni vejice) bodisi kot zveza prislova v nadrednem stavku, tj. kazalnika, in *ko*-stavka. Vsi, razen *brž ko*, so kot večbesedni vezniki redkeje rabljeni. Še najbolj izstopata *takrat, ko* – *takrat ko* (34.852 – 1133 zadetkov) in *zdaj, ko* – *zdaj ko* (12.677 – 2202 zadetkov).

Vprašanje je, kdaj kaka besedna vrsta postane del večbesednega veznika. Ali lahko tudi drugi časovni prislovi, ne samo *medtem*, *potem*, *zatem* (prim. 3.2.3.1) ali *brž*, *sedaj* ipd., ki spremljajo veznik *ko*, postanejo sestavina večbesednega veznika, npr. *vsakokrat ko*,²⁶ *danes ko*, *včasih ko*, *večkrat ko*, *zmeraj ko*, *hkrati ko*?

Zveze drugih prislovov in veznika *ko* kažejo ravno nasprotno podobo: kot »večbesedni vezniki« so rabljeni redko, v FidiPLUS še najpogosteje *vsakokrat ko* s 134 zadetki. Drugače je v primerih, kadar pred veznikom *ko* stoji kak drug prislov, npr. merni *prej v prej ko*, primerniški *pozneje v pozneje ko* (gl. 3.2.2).

Verjetno sam izgovor teh zvez brez premora (navadno na začetku povedi)²⁷ ni zadosten kriterij; ravno tako bi se težko sklicevali le na piščevo samovoljo pri stavi vejice. Pregledati bi bilo treba besedotvorno podobo prislovov, stavčno zgradbo povedi in sobesedilo oz. pomen.

3.2.2 Večbesedni vezniki iz mernih, sorazmernih in primerniških prislovov ter podrednega veznika

V °SP 2003 (§ 576) je med večbesednimi enodelnimi (sic!) vezniki »iz prislova (prislovne zveze)« omenjena tudi zveza *manj ko*, v pravopisnem slovarju pa je le zgled za rabo v geslu **mànj**⁴ sorazmer. prisl. s soodnosnim primernikom v glavnem stavku (*manj ko jih je, enotnejši so*). Podobnih *bolj ko*,²⁸ *več ko* pri geslih **bòlj** in **vèč**⁴ ni. Med zgledoma za *prej ko* (Toporišič 2000: 641) v časovnem odvisniku (npr. *Prej ko odideš, se oglasi tudi pri nas*) in **prèj ko** (°SP 2003) v primerjalnem odvisniku (npr. ~ *začnemo, prej bomo nehali*), je bistvena razlika. Po zgledih v rabi sodeč, je *prej v prej ko* (tako kot v °SP 2003) pogosteje merni kot časovni prislov, *prej ko* pa ravno tako kot *manj ko* ipd. pogosto večbesedni veznik v »sorazmernostnem« odvisniku, npr. *prej ko – prej, prej ko – bolje, prej ko – lažje, pozneje ko – huje*.²⁹ Takih besednih zvez iz veči-

26 V SS (Toporišič 2000: 442) je zapisan kot *vsakokrat, ko*.

27 Lengar Verovnikova v *Jezikovnem svetovanju* (2014) pravi takole: »Kadar se zaporedje prislovnega zaimka in veznika pojavi na začetku povedi, pa so merila za to, ali med njiju (lahko) postavimo vejico, nekoliko drugačna. Prvič, da o vejici sploh lahko razmišljamo, mora biti stavek, ki ga dobimo, če odstranimo odvisnik, ki sledi osamosvojenemu prislovnemu zaimku, še vedno smiselni: *Zdaj, ko sta se poročila, je bilo vse drugače.* > *Zdaj je bilo vse drugače.*«

28 V SS (Toporišič 2000: 443) je *bolj ko – bolj/manj* predstavljen v zgledih pri primerjalnem vezniku *ko*.

29 Toporišič (1982: 412) v kritiki »francosko pisane slovnice slovenskega jezika Clauda Vincenota« opozarja: pri »sorazmernostnem odvisniku (z vezniškimi izrazi kot *čim več – tem bolj* in sopomenkami)

noma primerniških prislovov in veznika *ko*, ki opravljajo vlogo veznika, je seveda še več, npr. *dlje ko*, *hitreje ko*, *višje ko*, *pozneje ko*, *kasneje ko*. Tudi iz FidePLUS je mogoče razbrati, da je odsotnost vmesne vejice pogostejša v zvezah z mernimi prislovi, npr. *bolj ko – bolj, ko* (5441 – 286 zadetkov); *manj ko – manj, ko* (489 – 110 zadetkov), kot v tistih s časovnimi, npr. *kasneje ko – kasneje, ko* (31 – 2720 zadetkov); *pozneje ko – pozneje, ko* (31 – 2478 zadetkov), saj gre v tej skupini pogosteje za levosmerno vejico kot v prvi.

Največ težav z uvrstitvijo glede na priročnike povzroča vezniška zveza *komaj da*: v SS (Toporišič 2000: 427) je to večbesedni veznik iz členka in veznika, po °SP 2003 je *komaj* prislov, veznik in členek; v SSČ (Žele 2014) sta zgleđa pri členku **kómaj** v zvezi če, da (*Komaj če sta spregovorila pet besed; Zelo zadržano ozdravlja, komaj da skloni glavo*), s katerima si v našem primeru ne moremo pomagati. Pregled zgledov v °SP 2003 (**kómaj**³: ~ je prišel, že so ga klicali), °SSKJ 2000 (*komaj da je udaril, so že udarili po njem*) in FidiPLUS (npr. *Komaj da počistim, že začnejo spet smetiti ...*) kaže, da se *komaj da* večinoma uporablja s soodnosnico (členkom *že*) v nadrednem stavku,³⁰ pri čemer je stavčno zaporedje odvisni stavek + nadredni stavek. Torej *komaj da* po svoji vlogi in zgradbi (merni prislov *komaj* + *da*) še najbolj sodi v to skupino.

Ker takšne zveze v nadrednem stavku zahtevajo rabo soodnosnice, npr. prislova v *Več ko boš znal, več boš veljal* (Toporišič 2000: 429), ali primernika/primerniškega prislova, npr. v »manj ko jih je, enotnejši so« (°SP 2003), jih imamo, tudi če »drugi del veznika lahko odpade«, za dvodelne veznike (Toporišič 2000: 429), kot je razbrati tudi iz °SP 2003 (§ 575), kamor bi morali prestaviti *manj ko* iz § 576.³¹ Kadar so večbesedni vezniki del dvodelne vezniške zveze, med njihovimi sestavinami vejice ne pišemo.³²

3.2.3 Večbesedni vezniki, katerih sestavina je prislovni sklop s kazalnim zaimkom *ta*

Kazalni zaimek *ta* se kot sestavina večbesednega veznika pojavlja v sklopih, npr. prislovnih *medtem, zato, tačas*, in njim podobnih besednih zvezah, npr. iz predloga in kazalnika odvisnika: *med tem* (+ *ko*-stavek), *za to* (+ *ker*-stavek) (o *kljub temu da* gl. 3.4.2.1). Kot kazalnik ima napovedovalno (kataforično) vlogo (Gorjanc 1998: 371; Toporišič 2000: 680; Korošec 2003: 259–260).

bi kazalo navesti razen primerov za mero še za pot in čas, poleg *Več ko imaš, (več) ... še Dalj ko greš, (dalj) ... Dalj ko živiš, (manj) ...* Tipologija sredstev pa je dobro izvedena: 1. *boljši ko – boljši*, 2. *kolikor bolje – toliko večji* (tu bi bilo dobro navesti še *toliko več vreden*), 3. *čim lepše – tem boljše*.« V SS (Toporišič 2000: 642) pri primerjalnem odvisniku mere oz. količine omenja »sorazmerijski odvisnik« in navaja zglede s *čim bolj – tem manj in bolj ko – manj*.

30 V SS sta poleg »soodnosnega izraza« (Toporišič 2000: 429, 431, 637) še »soodnosni drugi del veznika« (Toporišič 2000: 429) in »soodnosnica« (Toporišič 2000: 443). Med »soodnosnimi besedami« so (Toporišič 2000: 431) v povezavi z oziralnimi zaimki omenjeni kazalni zaimek, prislov, celostni zaimek *vsak* in *povsod*.

31 V SS (Toporišič 2000: 443) so pri veznikih *čim in ko* tudi zgleđi s *čim – tem, bolj ko – bolj in bolj ko – manj*, v °SP 2003 pa je **čim** označen kot »prvi del dvodelne sorazmer. vez. zv.«. Poleg tega pri zgleđu z *več ko* omenja »[s]oodnosni drugi del veznika« (Toporišič 2000: 429).

32 Napačno: *In manj, ko se je Ivy odzivala na njeno nesramnost, bolj je bila razgreta*. (FidaPLUS) > *In manj ko se je ...*

3.2.3.1 Tip *medtem ko*

Sklopljeni prislov je sestavina večbesednega veznika (časovnega in protivnega) ali kazalnik.³³ Toporišič ga ima za »soodnosni izraz (večinoma zaimmek), ki razločneje kaže, za katere vrste odvisnik gre« in »je stilno pogojen, krepitven, uporabljamo pa ga zlasti za poudarjanje« (SS 2000: 637).³⁴ Sklopljeni prislovi imajo vzporednice v besednih zvezah iz predloga in kazalnika *ta*, ki jim lahko sledi *ko*-stavek, v primeru *zato pa ker-* ali *da*-stavek. O tem, ali jih imamo za večbesedni veznik ali kazalnik in *ko-/ker-/da*-stavek, odloča pomen; temu se prilagajata stavčna zgradba, odvisna tudi od sobesedila (prim. tip *kljub temu da* v 3.4.2.1), in premor v govoru. V slovarju °SP 2003 ni ne prislova *vtem* ne večbesednega veznika *vtem ko* (§ 329); le-tega je mogoče najti v °SSKJ 2000 pri prislovu **vtém** kot podiztočnico.

V preglednici ni večbesednega veznika *predtem ko*,³⁵ ki je naveden v SS (Toporišič 2000: 428), saj ga v rabi ni zaslediti.

Časovni prislov	Podredni veznik	Večbesedni veznik	Prislov = kazalnik + <i>ko</i> -stavek	<i>Ta</i> = kazalnik + <i>ko</i> -stavek
<i>medtem</i>	<i>ko</i>	<i>medtem ko</i>	<i>medtem, ko</i>	<i>med tem, ko*</i>
<i>potem</i>		<i>potem ko</i>	<i>potem, ko</i>	<i>po tem, ko</i>
<i>zatem</i>		<i>zatem ko</i>	<i>zatem, ko</i>	<i>za tem, ko</i>
<i>vtem</i>		<i>vtem ko</i>	<i>vtem, ko</i>	<i>v tem, ko</i>
<i>tačas</i>		<i>tačas ko</i>	<i>tačas, ko</i>	<i>ta čas, ko</i>
Vzročni prislov			Prislov = kazalnik + <i>ker</i> -stavek	<i>Ta</i> = kazalnik + <i>ker</i> -stavek
<i>zato</i>	<i>ker</i>	<i>zato ker</i>	<i>zato, ker</i>	<i>za to, ker</i>
Namerni prislov			Prislov = kazalnik + <i>da</i> -stavek	<i>Ta</i> = kazalnik + <i>da</i> -stavek
<i>zato</i>	<i>da</i>	<i>zato da</i>	<i>zato, da</i>	<i>za to, da</i>

Preglednica 4: Sklopljeni prislovi kot sestavina večbesednih veznikov in kazalniki ter njim podobne besedne zveze.

* V SS (Toporišič 2000: 651) je zgled *Med tem, ko smo sedeli pod lipo, smo se ...*

Najpogosteje se kot večbesedna veznika rabita ***medtem ko*** in ***potem ko*** (gl. preglednico 5), čeprav tudi raba obeh prislovov kot kazalnikov (*medtem, ko*; *potem, ko*) še zdaleč ni zanemarljiva.³⁶ Kot je razvidno iz pogostnostne primerjave se razmerje obrne v primeru *zato, ker* in *zato ker* ter *zato, da* in *zato da*.

33 Kataforični kazalniki so tisti, ki kažejo naprej (Toporišič 2000: 680); Korošec kot kazalnike omenja členke, prislove (2003: 264), vendar med naštetimi v povezavi z dostavki navaja same členke (»zlasti, posebno, predvsem, razen, vključno«), na drugem mestu pa tudi prislovni zaimmek *tako* (2003: 259). Gorjanc (1998: 371) omenja vezniške, prislovne in členkovne konektorje, ki se pojavljajo tudi v okviru vezniške besede.

34 °SP 2003 (§ 329, 2. odstavek): »V nekaterih primerih razmerje med nadrednim in odvisnim stavkom lahko izrazimo tako, da prvi del prvotno večbesednega veznika prenesemo v nadredni stavek, za njim pa seveda pišemo vejico[.]«

35 V SS 2000 (428) je v zgledu napisan narazen, tj. *pred tem ko*, drugje ga ni; v FidiPLUS je 627 zadetkov za *pred tem, ko*.

36 Tako pogosta raba kaže drugačno podobo, kot jo razberemo iz trditve, da »načeloma vezniške zveze ne razbijamo z vejico, izjemoma pa to lahko storimo« (Hribar 2008: 37).

Večbesedni veznik	Število zadetkov	Prislov + <i>ko-/ker-/da</i> -stavek	Število zadetkov
<i>medtem ko</i>	nad 100.000	<i>medtem, ko</i>	2.305
<i>potem ko</i>	55.595	<i>potem, ko</i>	21.592
<i>zato ker</i>	6.661	<i>zato, ker</i>	79.797
<i>zato da</i>	3.563	<i>zato, da</i>	33.291

Preglednica 5: Pogostnost rabe večbesednih veznikov tipa *medtem ko* in zvez tipa *medtem s ko-/ker-/da*-stavkom v FidiPLUS.

Besedne zveze s kazalnikom *ta* so redkejšje, a ne zanemarljive, v korpusu je kar 386 zadetkov v obliki *med tem, ko* in kar 427 zadetkov napačnih, tj. *med tem ko*. Večbesedni veznik *vtem ko* je redek (21 zadetkov), malo pogostejša je zveza s kazalnikom (*v tem, ko* – 87 zadetkov).

V °SP 2003 je **tačas ko** iztočnica; v FidiPLUS je ta večbesedni veznik redek (41 zadetkov), malo pogostejša je le besedna zveza *ta čas, ko* (168 zadetkov).

3.3 Prva sestavina je prislovni zaimek

Tudi prislovna zaimka³⁷ *tako* in *toliko*³⁸ sta lahko sestavini večbesednih veznikov: *tako da, tako kot, tako kakor*,³⁹ *toliko da*.⁴⁰ V pravopisnem slovarju so vsi iztočnice. Po pogostosti rabe si sledijo takole:

- ▷ *tako da* – nad 100.000 zadetkov,
- ▷ *tako kot* – 97.831 zadetkov,
- ▷ *tako kakor* – 4756 zadetkov,
- ▷ *toliko da* – 470 zadetkov.

Prislovni zaimki lahko nastopajo kot kazalniki:

- ▷ *tako, da* – 81.403 zadetkov,
- ▷ *tako, kot* – 30.297 zadetkov,
- ▷ *tako, kakor* – 2655 zadetkov,
- ▷ *toliko, da* – 9392 zadetkov.

37 V pravilih bi bilo dobro opozoriti tudi na zveze prislovnih zaimkov, npr. *tam, tu, tja*, in soveznikov, npr. *kjer, kamor*, saj jih nimamo za večbesedne veznike, npr. *tam, kjer* (v FidiPLUS kar 801 zadetek brez vejice, tj. *tam kjer*).

38 V SS (Toporišič 2000: 570–571) je pri »[l]astnostnih zvezah s prislovi« *toliko prislov* (»*toliko, da sem komaj nesel*«).

39 *Tako kot* in *tako kakor* sta tudi prva dela dvodelne vezniške zveze.

40 Po °SP 2003 bi ga bilo bolje zamenjati s *takoj ko, kakor hitro*. Zgled v geslu je za *toliko da* – *že*, torej za dvodelno vezniško zvezo. V SSČ (Žele 2014: 23) je **dá** v tej zvezi (v pomenu 'komaj') članek.

Prislovni zaimек *toliko* pa se v rabi ne druží samo z veznikom *da*, ampak tako kot *tako* tudi s *kot* in *kakor*. S temi podatki si le delno pomagamo, saj je *tako* lahko srednji spol pridevniškega zaimka *tak* (*táko*), veznika *kot* in *kakor* pa ne uvajata nujno odvisnika. Podobno velja za zvezi *toliko kot* 7506 in *toliko, kot* 4581 zadetkov ali redkeje rabljeni *toliko kakor* 300 in *toliko, kakor* 79 zadetkov.

3.4 Prva sestavina je členek

3.4.1 Večbesedni vezniki iz enobesednega členka in veznika

V ^{SP} 2003 je v § 329 omenjen tudi »večbesedni veznik« iz mernega prislova *posebno* in podrednega veznika *ko*; v slovarju so še *ko* z oznakama *vez. zv.*, v časovnih odvisnikih, *še ko* podr. *vez. zv.*, v časovnih odvisnikih in *samó da* podr. *vez. zv.* [...] podr. *izvzem. vez. zv.*,⁴¹ *posebno ko* in *zlasti če* sta v § 329; drugih podobnih zvez, npr. *že ko, le da, tudi ko, tudi kakor* ter *samo če*,⁴² *samo ko, kaj ko, kaj če* ipd., kot iztočnic ni, čeprav jih je v rabi veliko. Izvzemalni členki *samo, le, razen* in poudarni *še, tudi, zlasti, celo, še, že, posebej*,⁴³ *posebno, sploh* so pogosti v kombinaciji z veznikoma *če* in *ko*, nekateri od njih, predvsem členka *še* in *že*, tudi z veznikom *preden*. Vsi ti členki so spremljevalci soveznikov, npr. *samo kadar, razen kadar, sploh kadar, posebno kadar, posebej kadar, predvsem kadar, celo kadar, zlasti kadar, tudi kadar*.⁴⁴

Če upoštevamo SSČ (Žele 2014: 44), potem bi v to skupino sodila tudi zveza »povezovalnega nadomestnega členka« *namesto* in veznika *da* (o *namesto tega da* gl. 3.4.2.1),⁴⁵ če pa SS (Toporišič 2000: 427), potem tudi *komaj da* (gl. 3.2.2). Za *namesto da* najdemo v FidiPLUS 15.395, za *namesto, da* pa 1303 zadetke (pravopisne napake).⁴⁶ Med najpogosteje rabljenimi (več kot 2000 zadetkov) – členki s sovezniki niso upoštevani – so po FidiPLUS zveze, predstavljene v preglednicah 6 in 7.

41 V geslu *samó*² »podr. vez. [...] v časovnih odvisnikih« je zgled »[samo] da opazi kaj sumljivega, že se umakne na varno«, torej je *samo da* prvi del dvodelne vezniške zveze *samo da – že*.

42 V geslu *samó*⁴ »člen. «je mdr. oznaka »v zvezi s če »z zgledoma: *Lahko se igrajo, ~ če ne bodo preveč glasni* |vendar naj ne bodo preveč glasni|; ~ *če si res pripravljen, se prijavi k izpitu*.

43 V ^{SP} 2003 ni predstavljen kot členek, v SSČ (Žele 2014) pa je, vendar brez zglede v vezniški rabi.

44 Zglede bi bilo treba pregledati in ugotoviti, kdaj *kadar*, v ^{SP} 2003 označen s krožcem, nadomešča *ko*. Ravno tako bi bilo dobro ugotoviti, s katerimi sovezniki vse se povezujejo. Kar nekaj neenotnosti je tudi pri poimenovanju *kadar*: v ^{SP} 2003 je označen kot »ozir. čas. prisl. zaim. ponavljanja«, v SS (Toporišič 2000: 433) je tako kot »oziralni prostorski prislovi // *kjér, kámor, kóder, kjér (kóli), do kóder, od kóder*« ipd., imenovan veznik; enako je v ^{SSKJ} 2000.

45 V SSČ (Žele 2014) je razlika v prikazu med *namesto da* in *samo da*, saj je pri členku *namésto* oznaka »v zvezi z da«, pri členku *samó* oznaka »v zvezi samo da«.

46 Členek *namesto* je konvertiran iz predloga *namesto* SSČ (Žele 2014: 44), zato ne more biti kazalnik; podobno je z zvezami *razen + čel/ko/da*.

Členek + <i>da, če, ko</i>	Število zadetkov
<i>tudi če</i>	23.224
<i>le da</i>	21.778
<i>namesto da</i>	15.395
<i>razen če</i>	7.570
<i>samo da*</i>	5.776
<i>šele ko</i>	5.167
<i>tudi ko</i>	4.646
<i>zlasti če</i>	3.555
<i>kaj če</i>	2.007

Preglednica 6: Prikaz pogostnosti zveze členka in podrednega veznika v FidiPLUS.

* V SSČ (Žele 2014) ni povsem jasno, ali je v *samo da* beseda *da* veznik (tako se da razumeti pri členku **samó**) ali členek (tako se da razumeti pri členku **dá**).

Členek + <i>da-/če-/ko-stavek</i>	Število zadetkov
<i>le, da</i>	19.814
<i>le, če</i>	14.200
<i>šele, ko</i>	8.091
<i>tudi, če</i>	5.233
<i>že, da</i>	4.954
<i>samo, da</i>	4.741
<i>posebej, če</i>	3.694
<i>celo, da</i>	3.561
<i>samo, če</i>	3.410
<i>šele, da</i>	2.686
<i>tudi, ko</i>	2.677
<i>posebno, če</i>	2.153

Preglednica 7: Prikaz pogostnosti zveze členka kot kazalnika + *da-/če-/ko-stavka*⁴⁷ v FidiPLUS.

Ti podatki zaradi stavčne zgradbe povedi v korpusu ali prekrivnosti besednih vrst – npr. *celo da*, saj je *da* mdr. 3. os. ed. glagola *dati* – le delno rabijo našemu namenu. Na zvezo členek + podredni veznik *preden* ipd. ter stavo vejice je opozoril že Korošec (2003: 262–263).⁴⁸ Tudi v FidiPLUS je npr. za *še preden* 17.785, za *še, preden* pa le 13 zadetkov. V pravopisu bi morali posebej opozoriti na členka *le* in *samo* v zvezi členek *ne* + *le/samo* + desnosmerna vejica + *da*-stavek. Iz zgledov⁴⁹ lahko razberemo, da je *da*-stavek odvisnik znotraj priredne stavčne

47 Podredni veznik *preden* je v teh primerih redkeje v rabi.

48 Členka *še* in *že* pred veznikom *preden* (»**preden** [...] se [...] razvija s členkoma *še* in *že*«) smiselno poudarjata »ne samo to, da se dejanje odvisnika zgodi po dejanju glavnega (nadrednega) stavka, ampak ostrita izrazitost tega časovnega zaporedja«, kot to »delata pred drugimi podrednimi vezniki, *že ko*, *že kadar*, *še ko* ipd.«

49 *Ne le, da lahko vsakdo objavlja, vsakdo lahko teoretično tudi posega v besedilo drugega.* (Nova beseda) – *Ne samo, da se Beletrini uredniki in avtorji prevažajo po Evropi z literarnim vlakom, Beletrina po novem tudi leti.* (Nova beseda)

(stopnjevalne) zveze, v kateri je izpuščen bodisi drugi del dvodelnega veznika tipa *ne samo/le* – *ampak tudi* bodisi ena od njegovih sestavin, zato pred *da*-stavkom pišemo vejico. Opuščanje vejice je namreč kar pogosto: v FidiPLUS je za *ne le da* 1969 in za *ne samo da* 1064 zadetkov; seveda je povsem pravih zvez brez vejice – npr. 3. os. ed. glagola *dati* – tudi veliko.

Izvezalnici, poudarni, dodajalni ipd. členki – le *namesto* je v SSČ (Žele 2014) »povezovalni nadomestni«, *tudi* pa ne samo poudarni, ampak tudi »povezovalni povzemalni« – ob veznikih pomensko spreminjajo poved. Kadar so na začetku nadrednega/glavnega stavka, moramo biti, če parafraziramo Lengar Verovnikovo (prim. opombo 27), pri stavi vejice pozorni na to, da je glavni stavek, če izpustimo odvisnik, ki sledi osamosvojenemu členku (za njim je vejica), še vedno smiseln. Razmisliti pa bi morali tudi o tem, ali jih sploh lahko imamo za večbesedne veznike.

3.4.2 Večbesedni vezniki iz dvobesednega členka in podrednega veznika

V SSČ (Žele 2014) je od dvobesednih členkov, ki so sami vezniško sredstvo (prim. 3.5) ali sestavljajo večbesedne veznike, samostojna iztočnica **póleg téga**, drugi, npr. *kljub temu*, *navkljub temu*, *razen tega*, *zaradi tega*, *namesto*,⁵⁰ so prikazani v zgledih pri enobesednih členkih, *navzlic* pa vanj ni uvrščen.

3.4.2.1 Tip *kljub temu da*

V stroki je pogled na to, kaj je *kljub* v zvezi *kljub temu* ali *kljub temu da*, neenoten. Besedna zveza *kljub temu da* je razložena kot zveza predloga, kazalnega zaimka *ta* in veznika *da* (Toporišič 2000: 428; Gorjanc 1998: 370) ali kot »zveza členka, kazalnega zaimka in podrednega veznika«, rabljenega v zvezi *kljub temu da* (Kalin Golob 2000: 46), ali pa je *kljub temu* članek v zvezi *kljub temu, da* (Žele 2014: 36); v °SP 2003 ima sam **kljúb tému** oznako poudar. člen. zv. V °SP 2003 je v § 576 *kljub temu da* naštet med večbesednimi vezniki iz »prislova (prislovne zveze)⁵¹ + veznika«. V °SP 2003 sta iztočnici **kljúb tému da** in njegova sopomenka **navzlic tému da** (le-ta z oznako *neobč.*).

V preglednico so uvrščeni še drugi večbesedni vezniki, ki so po sestavi dvobesedni članek + veznik podobni omenjenim,⁵² a tudi tistim iz poglavja 3.2.3.1. Kot večbesedni veznik se v FidiPLUS najpogosteje uporablja *kljub temu da* (11.371 zadetkov); več zadetkov ima zveza *kljub temu, da* (14.069). Med pogosteje rabljene sodi še *poleg tega da* s 527 zadetki, drugi dvobesedni členki so kot sestavine večbesednih veznikov redki (npr. *razen tega da* ima le 50 zadetkov) ali jih tako rekoč skoraj ni (*zaradi tega da*: 3 zadetki); pogosteje se pojavljajo kot kazalniki, torej z vejico pred *da*-/ker-stavkom: *zaradi tega, ker* (9298); *poleg tega, da* (3789); *razen tega, da* (1002);

50 Ni zglede za *namesto tega(,) da*.

51 V SS (Toporišič 2000: 568) je »prislovna besedna zveza« mdr. »iz prislova in imenske zveze s prislovnim pomenom«.

52 Večbesedni veznik *namesto tega da* je v SS (Toporišič 2000: 428).

zaradi tega, da (898); navkljub temu, da (244); navzlic temu, da (155). V preglednici ni zveza namesto tega da (v FidiPLUS je en zgled, in sicer z napako)⁵³ in zraven tega da (en zgled z da kot členkom), tudi tiste z vmesno vejico – namesto tega, da 80 in zraven tega, da 12 z. – so redke.

Dvobesedni členek	Podredni veznik	Večbesedni veznik	Dvobesedni členek = kazalnik + da-stavek
<i>kljub temu</i>	<i>da</i>	<i>kljub temu da</i>	<i>kljub temu, da</i>
<i>navkljub temu</i>		<i>navkljub temu da</i>	<i>navkljub temu, da</i>
<i>navzlic temu</i>		<i>navzlic temu da</i>	<i>navzlic temu, da</i>
<i>poleg tega</i>		<i>poleg tega da</i>	<i>poleg tega, da</i>
<i>razen tega</i>		<i>razen tega da</i>	<i>razen tega, da</i>
<i>zaradi tega</i>		<i>zaradi tega da</i>	<i>zaradi tega, da</i>
			Dvobesedni členek = kazalnik + ker-stavek
<i>zaradi tega</i>	<i>ker</i>	<i>zaradi tega ker</i>	<i>zaradi tega, ker</i>

Preglednica 8: Dvobesedni členki kot sestavina večbesednih veznikov in kazalniki.

V ^eSP 2003 je v § 329 navedeno, da vejice med deli večbesednega veznika ne pišemo, v SS (Toporišič 2000: 637) je vendarle zgled z vmesno vejico, tj. *kljub temu, da*, in opozorilo, da ima »[v] nadrednem stavku [...] odvisnik lahko soodnosni izraz (večinoma zaimек), ki razločnejše kaže, za katere vrste odvisnik gre[.]«.«

Pravopisno pravilo je vzbudilo pozornost strokovnjakov (Kalin Golob 2000: 46–47, Gorjanc 1998: 370; Hribar 2008: 37),⁵⁴ saj je bilo v rabi zaslediti veliko omahovanja pri stavi vejice.

Že predlagano pravilo, da naj bi v primeru večbesednega veznika *kljub temu da* odločalo mesto v povedi, vejico pa bi stavili pred *da*, če bi bil *kljub temu* na začetku povedi, sicer pred celotno zvezo (Kalin Golob 2000: 47),⁵⁵ ne vzdrži, razlaga, da »vejico lahko pišemo, kadar bi v govoru pred *da* šli z glasom navzgor in zatem naredili kratek premor« (Hribar 2008: 37), pa ne zadošča. Na stavo vejice vplivata pomen, odvisen od sobesedila, členkov, in tudi stavčna zgradba. (Prim. Sklep.)

V FidiPLUS je mogoče najti večbesedne veznike tipa členek + členek + veznik v pogostnostih,

53 V SS (Toporišič 2000: 428) je zveza *namesto tega da* označena kot nerodna, nadomestili pa naj bi jo z *namesto da*.

54 Postalo je tudi predmet preučevanja v diplomskih nalogah (Žibert 2006: 64–66; Klemenčič 2010: 15).

55 Kalin Golobovi se zdi »smiselno uveljaviti pravilo, kot ga svojim študentom predlaga prof. Korošec: Kadar zveza s kazalnim zaimkom stoji na začetku povedi, je ta zaimек poudarjen, sledi mu premor, zato se pred podrednim veznikom vejica piše. Ob *Kljub temu, da* enako velja tudi v drugih podobnih zvezah, npr. pri *S tem, da*. V obeh primerih se obravnava pravilo večbesednega veznika (torej vejica le pred prvim delom, ne pa pred podrednim veznikom *ko, da, če*) takrat, **ko je večbesedni veznik v sredini povedi**, za glavnim stavkom. Enako velja tudi, kadar običajne zveze medtem ko, potem ko zaradi spremembe pomena (med časom, po času) pišemo na začetku povedi **narazen in** je zaimек zopet poudarjen: *Med tem, ko ste spali, je bilo hudo neurje; Po tem, ko ste odšli, sem ga našla.*«

ki jih prikazujemo v spodnji preglednici, iz katere je razvidno tudi, da so pogostejše zveze kazalnika + *če-/da*-stavka; sprašujemo pa se tudi, ali ne bi sodila v ta okvir še para *ne pa da* – *ne pa, da, pač pa da* – *pač pa, da*.

Členka kot sestavina večbesednega veznika	Število zadetkov
<i>ne pa da</i>	2993
<i>še posebej če</i>	1336
<i>še zlasti če</i>	895
<i>kaj šele da</i>	809
<i>še posebno če</i>	780
<i>pač pa da</i>	262
Členka kot kazalnik + <i>če-/da</i> -stavka	Število zadetkov
<i>še posebej, če</i>	3458
<i>kaj šele, da</i>	2680
<i>še posebno, če</i>	2153
<i>še zlasti, če</i>	1516
<i>ne pa, da</i>	1377
<i>pač pa, da</i>	170

Preglednica 9: Pogostnost rabe členkov kot sestavin večbesednega veznika in kazalnika v FidiPLUS.

3.5 Dvobesedni členki kot vezniško sredstvo

V ‹SP 2003 sta med večbesednimi vezniki *češ da* in *tako pa*. Zaradi svoje sestave in različne obravnave v priročnikih terjata poseben razmislek. V SSČ (Žele 2014) je mogoče najti tudi druge, npr. *ali bolje, po drugi strani*.

3.5.1 Tip *češ da*

V ‹SP 2003 je v pravilih (§ 329) naštet med večbesednimi vezniki, v slovarju je za **čēš da** (podiztočnica pri členu **čēš**) uporabljena oznaka domnev. člen. zv. V SS je predstavljen kot večbesedni enodelni veznik (Toporišič 2000: 427) in kot zveza členu *češ* in veznika *da* (Toporišič 2000: 636). Izraz »členkovna zveza« je v ‹SP 2003 naveden samo v *Krajšavah in slovarskih oznakah* (XII) in potem kot del oznake mdr. uporabljen še za iztočnico **kljúb tému** z oznako poudar. člen. zv. (prim. 3.4.2.1). Toporišiču (1982: 70) ta izraz pomeni zvezo členu in katere koli besedne vrste. V SSČ (Žele 2014) so besedne zveze na določenih mestih enotno označene samo kot členki.

Vprašanje je torej, ali ne bi bilo dobro *češ da* vendarle imeti za dvobesedni členek, ki nastopa kot vezniško sredstvo. Čeprav ga Toporišič (2000: 636) navaja med vezniškimi besedami, ki uvajajo odvisne stavke, ne izvemo, katere vrste odvisnik naj bi to bil.

Sam členek *češ* je v FidiPLUS zelo pogost (51.977 zadetkov); najpogostejši je v kombinaciji z *da* (*češ da* 30.318 in *češ, da* 1180 zadetkov), preostalo (20.479 zadetkov) so zveze členska *češ* + različnih glavnih in odvisnih stavkov, od tega je z vejico za *češ* 7616 zadetkov (zveza *češ, da* ni všteta).⁵⁶

3.5.2 Tip *tako pa*

V °SP 2003 se je znašla tudi zveza **takó pa**⁵⁷ z oznako *protiv. vez. zv.* Iz katerih besednih vrst je sestavljena? Po °SP 2003 je *tako* mdr. prislovni zaimek, veznik in členek. V SSČ (Žele 2014) je pri iztočnici **takó** oznaka v zvezi *tako pa*, ki bi si jo lahko glede na druge podobne razlagali prej kot dvobesedni členek – v zgledu je vezniško sredstvo – kot zvezo členska in veznika (pričakovana oznaka bi bila v zvezi s *pa*). V SSČ (Žele 2014) je podobna zveza **pa vendar** členek.⁵⁸ Dvobesedni členki lahko nastopajo kot sestavina večbesednega veznika (prim. *kljub temu da* v 3.4.2.1), lahko pa so sami po sebi vezniško sredstvo, npr. *kljub temu*. Različnih zvez členkov v vezniški vlogi je še več, npr. *pač pa*,⁵⁹ *kaj še, kaj šele*, zato bo treba premisliti, ali so to večbesedni vezniki⁶⁰ ali zgolj dvobesedni členki v vezniški vlogi (prim. 3.4.2 in 3.5.1). V vezniški vlogi so še druge kombinacije besednih vrst,⁶¹ npr. členek *ne* + veznik *da* + členek *bi* (*ne da bi*).⁶²

3.6 Prva sestavina je predlog ali predložna zveza

3.6.1 Tip *od kod, od koder*

Med vezniškimi zvezami sta v °SP 2003 tudi zvezi predloga + prislovnega zaimka (soveznika) **od kóđ** in **od kóder**, podobni, npr. *do kod* ali *do koder*, pa nista iztočnici in sta v geslih **kóđ**² in **kóder**³ tudi različno predstavljeni – **do kóđ** je podiztočnica z oznako *smer. prostor. prisl. zv.*, *do koder/°dokoder* je uporabljen le v zgledu.

56 Členku *češ* v °SP 2003 v geslu **čěš** sledi vejica – *Držal se je samozavestno, ~, jaz se ne bojim nikogar* –, ravno tako v SSČ (Žele 2014); po °SSKJ 2000 »za njim lahko stoji vejica«, v zglelih pa je ni (npr. *držal se je samozavestno, češ jaz se ne bojim nikogar, mel je s palcem in kazalcem, češ dajte denar*). V rabi je zglediv brez vejice za *češ* več kot 12.000, pregled zvez *češ* + veznik *pa* kaže, da je navadno pogostejša vejica med njima (npr. *češ, saj* 619 – *češ saj* 297 zadetkov; *češ, če* 227 – *češ če* 133 zadetkov), to pa ne velja za *češ* + *naj* (*češ naj* 412 – *češ, naj* 179 zadetkov), saj jo razumemo tudi kot zvezo z opuščanjem *da*, tj. *češ (da) naj*.

57 V SSČ (Žele 2014) je razložena takole: »uvaja nasprotje s prej povedanim« (Žele 2014: 67). V nasprotju z °SP 2003, ki ima **zató** v zvezi s *pa* za veznik v protivnem priredju, je **zató pa** v SSČ (Žele 2014) členek, sestavljen iz prislova *zató* in veznika *pa* (Žele 2014: 75).

58 Podobne iz členkov *a* + *vendar* (*a vendar*) ni.

59 V SSČ (Žele 2014) je pri geslu **pač** oznaka »v zvezi *pač pa*«, pri geslu **káj** *pa* »v zvezi s *še, šele*«. – V °SP 2003 je pomotoma izpadlo geslo **pač**.

60 Lengar Verovnikova (2012: 43) pri zgledu s *pač pa* pravi, da se veznik *pa* »pojavlja kot del večbesednega veznika«.

61 Zvez veznikov in členkov tipa *kot pa, ko pa, zato pa, če že, če vendar* ali soveznikov in členkov, npr. *kako da*, ne omenjamo, saj so členki v položaju veznik + členek pogosti spremljevalci veznikov, ki samo pomensko modificirajo razmerje, na stavo vejice pa ne vplivajo. Drugače je s tipom *in sicer* (prim. 3.1.1).

62 S slogovno neustrezno sopomenko *brez da bi*.

Besedna zveza *v kolikor* je po °SP 2003 sestavljena iz predloga in veznika **kólikor**⁴, mdr. z oznako *pogoj. vez.*, in prikazana v zgledu °V [*kolikor*] *mi ne verjamete, vprašajte še koga*. Ker je v FidiPLUS za *v kolikor* kar 4328 zadetkov, bi bilo za laične uporabnike primerneje, da bi bilo iztočnica s slogovno oznako.⁶³

3.6.2 Tip *s tem(,) da*

V °SP 2003 (§ 329) je naveden vezniški izraz oz. večbesedni veznik *s tem da*, vendar v pravopisnem slovarju ni niti zglede za rabo. V SS (Toporišič 2000: 427, 433) je *s tem da*, sestavljen iz predloga + kazalnega zaimka + *da*, naštet med večbesednimi enodelnimi vezniki in med vezniki pri »podrednih vezniških zvezah«; v zgledih za sredstveni odvisnik (Toporišič 2000: 643) sta *s tem da* in *s tem, da*.⁶⁴ V FidiPLUS je mogoče najti 3408 zadetkov za *s tem da*, za zvezo kazalnika *ta* in *da*-stavka (*s tem, ... = 'z dejstvom'*) pa jih je kar 20.747. V njej so tudi zadetki za podobni zvezi *s tem ko* (1838) in *s tem, ko* (5757), v priročnikih ju ni.⁶⁵

3.6.3 Tip *v primeru(,) da*

Od podobnih stalnih besednih zvez moramo omeniti še *v primeru(,) da*⁶⁶ in nikjer v pregledanih priročnikih omenjene *v času(,) ko*. Predložni zvezi *v primeru* namreč lahko sledi tudi *če-* ali *ko-*stavek, lahko tudi odvisnik s soveznikom, npr. *kadar*. V FidiPLUS prevladuje zapis z vejico, zveze brez vejice so redke(jše) (prim. preglednico 10).

Besedna zveza + <i>ko-/da-/če-</i> stavak	Število zadetkov
<i>v času, ko</i>	15.972
<i>v primeru, da</i>	8.155
<i>v primeru, če</i>	6.770
<i>v primeru, ko</i>	3.298

63 Kalin Golobova (2000: 11) na neustrezno rabo opozarja takole: »Oziralni zaimek *kolikor* pa v vlogi veznika uvaja primerjalni odvisnik, torej izraža primerjanje, sorazmernost s količino ali mero, nikoli pa ne pogoja, tudi če mu dodamo predlog *v*. Raba *kolikor, v kolikor* namesto pogojnega *če* je torej napačna in v navedenih povedih bi moral namesto podčrtanih *v kolikor, kolikor* stati veznik *če*.«

64 V °SSKJ 2000 je v geslu **tá**: »III. »v vezniški rabi« [...] 6. »v protivnem priredju, v zvezi **s tem da**« za izražanje omejevanja; vendar: prišel bo, s tem da bo malo zamudil«. S to razlago si ne moremo pomagati pri zgledu v podiztočnici **olájšati se** v geslu **olájšati** (»s tem da je povedal resnico, se je zelo olajšal«).

65 Najdemo ju v diplomski nalogi (Žibert 2006: 68).

66 Toporišič (1982: 367) jo ima med »frazološki[m]i vezniki: *če prav* [...], *tudi če* (= četudi), *kljub temu da*, *ne glede na to da*, *medtem ko*, *potem ko*, *zato ker*, *namesto tega da*, *v primeru da*, *brž ko*, *ali — ali*, *zdaj — zdaj*, *ne samo — ampak tudi* ipd.« – V SS (Toporišič 2000: 436) ima zgled »V *primeru, da* ima, / *bo dal*.«

Besedna zveza kot sestavina večbesednega veznika	
<i>v času ko</i>	234
<i>v primeru da*</i>	192
<i>v primeru ko</i>	70
<i>v primeru če</i>	40

Preglednica 10: Pogostnost rabe stalnih besednih zvez v času in v primeru s *ko-/da-/če-*stavkom in kot sestavin večbesednega veznika v FidiPLUS.

* Npr.: *Varneje je izravnati se, v primeru da se prevladujoča sila izkaže kot napadalna.* (FidaPLUS)

3.6.4 Tip *ne glede na to(,) da*

Prva sestavina je lahko tudi pogosto rabljena predložna zveza, npr. *ne glede na*, v ‹SP 2003 v vezniški vlogi skupaj s kazalnikom *to* predstavljena v geslu **nè gledé na** v zgledu. Brez vejice pred npr. *da-*stavkom (prim. opombo 66) se v FidiPLUS pojavlja redko, tj. *ne glede na to da* (38 zadetkov), z vejico pred njim, tj. *ne glede na to, da*, pogosto (3834 zadetkov). Ali je predložna zveza lahko sestavina večbesednega veznika ali pa je stava vejice pred podrednim veznikom/soveznikom vendarle obvezna?

3.7 Stavčnozvezne vezniške zveze

V ‹SP 2003 in tudi v SS 2000 so se kot vezniška sredstva znašle tudi besedne zveze, ki bi jih glede na sestavo težko uvrstili v zgornje skupine.

3.7.1 Tip *to je*

V ‹SP 2003 je v § 355 stavčnozvezni *to je* naveden med t. i. »vezniki tipa« *in sicer, in to, npr., kakor*. Toporišič *to je* in *tj.* navaja med vezniki (2000: 432) in »vezniškimi sredstvi«, ki se uporabljajo [n]amesto premora v govoru« (2000: 600), drugje dodaja še *to se pravi* – vsi trije so »istovrstni pojasnjevalni vezniki« (2000: 441). Gorjanc (1998: 381–382) ima *to je* in *se pravi* – tako kot *in sicer* – za »frazelogizirana konektorja«. V slovarju ‹SP 2003 lahko najdemo v vezniški vlogi samo *se pravi, da* ('to pomeni') v zgledu v geslu **práviti** v podiztočnici **práviti se**.

S pravopisnega stališča sta *to je* in *(to) se pravi* zanimiva v zvezah z odvisniki. Če si ogledamo samo zveze z *da-*stavkom, vidimo, da večina piše vejico pred njim, drugače je le, če je *to je* okrajšan,⁶⁷ samo nekaj je med njimi zglede s *t. j.* (preglednica 11).

67 Toporišič zvezo *tj. + odvisnik/glavni stavek* piše brez vejice, npr.: *tj. kar ima normalen obseg* (2000: 526), *tj. prišla je prej, kakor je začela pripravljati kosilo* (2000: 651), *tj. da bi eno morali izraziti pozneje* (2000: 712).

Stavčna zveza + <i>da</i> -stavek	Število zadetkov
<i>se pravi, da</i>	5705
<i>to se pravi, da</i>	465
<i>to je, da</i>	1021
<i>tj., da</i>	32
Stavčna zveza kot sestavina večbesednega veznika	Število zadetkov
<i>se pravi da</i>	114
<i>tj. da</i>	69
<i>to je da</i>	42
<i>t.j. da</i>	34
<i>to se pravi da</i>	1

Preglednica 11: Pogostnost rabe stavčnih zvez *to se pravi* in *to je z da*-stavkom in kot sestavin večbesednega veznika v FidiPLUS..

Sklep

Neenotnosti, nedoslednosti in pomanjkljivosti v temeljnih priročnikih in °SP 2003 na eni ter vpliv skladenjskega ustroja, različnih vezniških sredstev in pomena besedila na pisanje vejice na drugi strani terjajo temeljit premislek o tem, katera pravopisna pravila popraviti in dopolniti ter katera vezniška sredstva predstaviti v slovarskem delu kot večbesedne veznike in kako, saj so slovarska gesla v °SP 2003 za laične uporabnike premalo pravopisno informativna. Vsekakor bi morali v pravilih opozoriti na podobnost večbesednih veznikov in kazalnikov z odvisniki (odvisnike uvajajo tudi sovezniki, npr. *koliko, kolikor, kadar*), v slovarskem delu pa kot iztočnice izločiti večbesedne veznike iz členka in veznika – verjetno tudi vse, ki imajo vzporednice s kazalniki – in razmisliti, kako predstaviti dvobesedne členke v vezniški vlogi, ter se odločiti, ali so sestavine večbesednih veznikov prislovi, predložne zveze in samostalniki. Tako za enobesedne kot večbesedne veznike bi bila za laične uporabnike dovolj oznaka *vez*.

Preverjanje rabe v FidiPLUS nas kljub pomanjkljivostim (mdr. prekrivnost besednih vrst, specifičnost stavčne zgradbe, npr. vrinjeni stavki) opozarja na mesta, ki jih v novem pravopisu ne bi smeli zanemariti. Tehten premislek je še toliko pomembnejši zato, ker »niti en in isti veznik oz. sklop veznikov ne signalizira vedno le rabe oz. nerabe vejice, ampak lahko – spet odvisno od skladenjskega ustroja stavka – enkrat vejico zahteva, drugič spet ne« (Lengar Verovnik 2012: 32), omahovanj pri stavi vejice pa je v rabi precej.

Čeprav o pravilni stavi vejice odločajo skladenjska zgradba, vezniki/sovezniki, premor v govoru (smiselni poudarek, ki ga narekuje sobesedilo oz. o njem odloča pisec), pomen, pri katerem igrajo pomembno vlogo eno- in dvobesedni členki, in priučena slovnično-pravopisna pravila, bi s skrbno izbiro iztočnic, podiztočnic in zgledov ter povezavo med slovarjem in pravili lahko laičnim uporabnikom vendarle posredovali več prepotrebni informacij o stavi vejice.

Za ponazoritev tega, s čim se bo treba soočiti pri sestavi geselskih člankov v slovarskem delu novega pravopisa, si oglejmo enega najzapletenejših primerov iz ‐SP 2003 in rabe, in sicer *kljub temu da*. Uporabnik v pravilih ‐SP 2003 (§ 329) izve, da vejice »ne pišemo med deli večbesednega veznika«; v geslu **kljúb tému da** sta zгледа *Večerja jim ni teknila, ~ ~ ~ je bila okusna; Hoče naprej, ~ ~ ~ ne pozna poti*, ki uporabnike obveščata o tem, da vejice pred *da* ne pišemo. V rabi je *kljub temu* pogostejša raba z vmesno vejico (prim. 3.4.2.1). V resnici je ravno v tem položaju vejica večinoma (izjemi bi bili zaradi člena zгled /5/ in zaradi stavčne zgradbe zгled /6/) arbitrarna; arbitrarnost oz. piščevo samovoljo (dostavljanje) bi konec koncev lahko priznali celo zгledu (7), zгledu (8) pa seveda ne.

(1) **Kljub temu da** je žel *aplavze za svoje vloge*, bo občinstvu ostal v spominu predvsem kot hudobnež. (Po: Nova beseda) = večbesedni veznik v pomenu 'čeprav'

(2) Obtoženec je vozil brez izpita, **kljub temu da** so ga pred nesrečo zaradi tega večkrat obravnavali pri sodniku za prekrške. (Nova beseda) = večbesedni veznik v pomenu 'čeprav'

(3) **Kljub temu, da** tretjino življenja prespimo, je spanje še vedno velika uganika. (Nova beseda) = dvobesedni členek kot del nadrednega stavka

(4) Nova policijska postaja bo **kljub temu, da** je locirana v Luciji, še vedno nosila ime PP Piran. (Nova beseda) = dvobesedni členek kot kazalnik v nadrednem stavku

(5) Prvi TV pa očitajo, *da so nekatere filme predvajali kar brez odkupljenih pravic, nekatere celo kljub temu, da jih je odkupil POP TV*. (FidaPLUS) = vpliv člena *celo* na stavo vejice

(6) **Kljub temu, da** je bilo tesno ter *da* sta nas z Rusi močno oškodovala sodnika, nimam iluzij. (Nova beseda) = dvobesedni členek kot del nadrednega stavka + priredna zveza odvisnikov

(7) Operacijo sem vztrajno zavračal, **kljub temu, da** so mi to predlagali. (FidaPLUS) = dostavljanje ALI ... zavračal, **kljub temu da** so ... = 'čeprav' ALI ... zavračal **kljub temu, da** so ... = dvobesedni členek kot kazalnik v nadrednem stavku

(8) Vaja je pokazala, *da so se možje, kljub temu, da* doslej niso nastopali skupaj, lepo ujeli. (FidaPLUS) > ... *da so se možje, kljub temu da* doslej niso nastopali skupaj, lepo ujeli. ALI ... *da so se možje kljub temu, da* doslej niso nastopali skupaj, lepo ujeli.

Literatura in viri

- BAJEC, Anton, 1955: Vejica ob sestavljenih veznikih. *Jezik in slovstvo* 1/2. 42–43.
- DOBROVOLJC, Helena, 2004: *Pravopisje na Slovenskem*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. (Zbirka Lingua Slovenica).
- DOBROVOLJC, Helena, JAKOP, Nataša, 2011: *Sodobni pravopisni priročnik med normo in predpisom*. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (izd.) – Založba ZRC (zal.).
- FidaPLUS = <<http://www.fidaplus.net>>
- GORJANC, Vojko, 1998: Konektorji v slovničnem opisu znanstvenega besedila. *Slavistična revija* 46/4. 267–388.
- HRIBAR, Nataša, 2008: Vejica in večbesedni vezniki. *Pravna praksa* 27/38–39. 37.
- GRADIŠNIK, Janez, 1957: Premalo vejic in preveč. *Jezik in slovstvo* 3/1. 44–45.
- Jezikovno svetovanje, junij 2014 = <<http://isjfr.zrc-sazu.si/sl/svetovalnica/vejica-med-sele-in-ko#v>>
- KALIN GOLOB, Monika, 2001: *Jezikovne reže*. Ljubljana: GV Revije.
- KLEMENČIČ, Brina, 2010: *Vejica, večbesedni vezniki in vezniške zveze v Slovenskem pravopisu 2001 in vsakdanji rabi*. Diplomaska seminarska naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

- KOROŠEC, Tomo, 2003. K pravilom za skladenjsko vejico v Slovenskem pravopisu 2001. *Slavistična revija* 51/2. 247–266.
- LENGAR VEROVNIK, Tina, 2012: *Jezikovne trajnice*. Ljubljana: GV Založba.
- Nova beseda = <http://bos.zrc-sazu.si/s_beseda.html>
- SP 1962 = *Slovenski pravopis*. Ljubljana: SAZU (izd.) – Državna založba Slovenije (zal.).
- SP 2001 = *Slovenski pravopis*, 2001. Jože Toporišič idr. Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (izd.) – Založba ZRC (zal.).
- *SP 2003 = *Slovenski pravopis* (Jože Toporišič idr.). Elektronska izdaja. Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (izd.) – Založba ZRC (zal.).
- *SSKJ 2000 = *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Elektronska izdaja. Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (izd.) – Založba ZRC (zal.).
- ŠOLAR, Jakob (ROŠ, J.), 1957: Beseda o vejici. *Jezik in slovstvo* 3/1. 21–27.
- TOPORIŠIČ, Jože, 1976: *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja Maribor.
- , 1982: *Nova slovenska skladnja*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- , 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- , 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja Maribor.
- ŽELE, Andreja, 2014: *Slovar slovenskih členkov*. Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (izd.) – Založba ZRC (zal.).
- ŽIBERT, Živa, 2006: *Slovenska vejica: balast ali skladenjska nujnost slovenskega knjižnega jezika?* Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.